C/2024/6869

28.11.2024.

Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora

Promicanje europske međugeneracijske solidarnosti – osmišljavanje horizontalnog pristupa EU-a

(samoinicijativno mišljenje)

(C/2024/6869)

Izvjestitelj: **Krzysztof BALON**

Savjetnik/ica: Agnieszka CHŁOŃ-DOMIŃCZAK (za izvjestitelja, Skupina III.)

Odluka Plenarne skupštine:	15.2.2024.
Pravna osnova:	pravilo 52. stavak 2. Poslovnika
Nadležna stručna skupina:	Stručna skupina za zapošljavanje, socijalna pitanja i građanstvo
Datum usvajanja u Stručnoj skupini:	4.9.2024.
Datum usvajanja na plenarnom zasjedanju:	18.9.2024.
Plenarno zasjedanje br.:	590
Rezultat glasanja (za/protiv/suzdržani):	158/1/7

1. Zaključci i preporuke

1.1. EGSO je u još u svojim ranije usvojenim mišljenjima pozdravio strategiju Europske unije za mlade ([1]) i predložio novu europsku strategiju za starije osobe ([2]). U tom kontekstu EGSO poziva Europsku komisiju i na to da usvoji koordinirani, međusektorski pristup EU-a međugeneracijskoj solidarnosti, koji bi trebao biti usmjeren na osiguravanje prava i mladih i starijih osoba, kao i njihova potpunog sudjelovanja u društvu i gospodarstvu, uključujući zapošljavanje, obrazovanje i kulturu. To bi u kontekstu demografskih izazova ujedno trebao biti jedan od kriterija da se ocijeni pridonose li zakonodavstvo i drugi instrumenti EU-a ostvarivanju ciljeva iz članka 3. stavka 3. UEU-a: „Unija (…) promiče (…) međugeneracijsku solidarnost”.

1.2. Kao prvi korak u tom smjeru, EGSO poziva Europsku komisiju da objavi zelenu knjigu o međugeneracijskoj solidarnosti, koja bi se, u kontekstu socijalne države, mogla baviti izazovima, prilikama i rješenjima iz odjeljka 3. ovog mišljenja u području svijeta rada, srebrnog gospodarstva, mirovinskih sustava, zdravstvenih usluga i usluga skrbi, lokalnog razvoja, stanovanja, mobilnosti, klimatske politike, cjeloživotnog učenja te sudjelovanja i volontiranja.

1.3. Nadalje, Odbor poziva države članice da razmjenjuju svoje najbolje prakse iz tih područja i provedu preporuke iz ovog mišljenja.

([1]) Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o „Komunikaciji Komisije Europskom Parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija: Uključivanje, povezivanje i osnaživanje mladih: nova strategija EU-a za mlade” (COM(2018) 269 final) (SL C 62, 15.2.2019., str. 142.).

([2]) Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o Europskoj strategiji za starije osobe (SL C 349, 29.9.2023., str. 28.).

1.4. EGSO ujedno poziva Europsku komisiju da usvoji preporuku kojom se države članice pozivaju da vode računa o međugeneracijskim aspektima na tržištu rada, posebno utvrđivanjem odgovarajućih i pravednih standarda zapošljavanja za sve generacije te osiguravanjem sudjelovanja različitih generacija i njihove suradnje na radnom mjestu. Ključne sastavnice tih standarda trebali bi biti sigurni ugovori o radu, sigurni i dostatni prihodi, kao i mogućnosti osposobljavanja na radnom mjestu.

1.5. Nadalje, Odbor smatra da bi trebalo razmotriti pitanja međugeneracijskog dijaloga, pravde i solidarnosti i uključiti ih u zaključke Vijeća Europske unije.

1.6. EGSO traži da se u višegodišnjem financijskom okviru za razdoblje 2028. – 2034. i njegovim provedbenim uredbama međugeneracijska solidarnost postavi kao jedan od ciljeva Europskog socijalnog fonda.

1.7. Organizacije civilnog društva i socijalni partneri igraju važnu ulogu u promicanju međugeneracijske solidarnosti i ključnu ulogu u planiranju i provedbi posebnih politika navedenih u odjeljku 3. ovog mišljenja. Mnoge od njih predstavljaju različite generacije i bave se pružanjem socijalnih usluga u suradnji s volonterima iz svih dobnih skupina. EGSO želi blisko surađivati s relevantnim organizacijama na provedbi preporuka iz ovog mišljenja.

1.8. EGSO podržava inicijativu organizacija civilnog društva, socijalnih partnera i europskih i nacionalnih institucija da 29. travnja nastave obilježavati Dan međugeneracijske solidarnosti EU-a, ([3]) koji svake godine pruža priliku za daljnje podizanje svijesti o međugeneracijskoj solidarnosti i njezino promicanje u cijelom EU-u.

1.9. EGSO pozdravlja namjeru imenovanja povjerenika odnosno povjerenice za međugeneracijsku pravednost. ([4]) Kao odgovor na to, Odbor će, kao dom europskog civilnog društva, razmotriti mogućnost organiziranja međugeneracijskog foruma solidarnosti za razmjenu informacija i iskustava u tom području, za evaluaciju postojećih i razvoj novih koncepata i strategija međugeneracijske solidarnosti te, u suradnji s Europskom komisijom, za praćenje provedbe preporuka iz ovog mišljenja.

2. **Kontekst**

2.1. Dobna struktura stanovništva 27 država članica EU-a mijenja se. Od 2002. do 2022. udio osoba starijih od 65 godina u stanovništvu povećao se sa 16 % na 21 % ([5]). Očekuje se da će se omjer osoba starijih od 65 godina u odnosu na 100 osoba u dobi od 15 do 64 godine povećati s 33,3:100 u 2023. na 45,5:100 u 2040. i na 59,7:100 u 2100., ([6]) što znači da će na svakih 100 radno sposobnih osoba u dobi od 15 do 64 godine dolaziti 59,7 starijih osoba. U 2002. godini u EU-u su živjele 14 494 144 osobe starije od 80 godina, što je odgovaralo udjelu od 3,38 % ukupnog stanovništva, a 2022. njihov je broj bio 27 102 994, odnosno 6,07 % stanovništva. Očekuje se da će 2040. u EU-u živjeti 39 663 244 osobe starije od 80 godina, što će odgovarati udjelu od 8,78 % ukupnog stanovništva EU-a. To predstavlja izazov i u pogledu mirovinskih politika i pristupa zdravstvenim uslugama i uslugama socijalne skrbi.

2.2. Zbog tog demografskog trenda i višestrukih kriza u području klime, demokracije i sigurnosti, čije posljedice posebno utječu na mlade i buduće naraštaje, hitno je potrebno osmisliti novi politički pristup međugeneracijskoj solidarnosti u Europskoj uniji.

([3]) Europski dan međugeneracijske solidarnosti pokrenuli su 2009. Europski parlament i Europska komisija u okviru Europske godine međugeneracijske solidarnosti. Cilj mu je podizati svijest o važnosti međugeneracijske solidarnosti i promicati dijalog i suradnju među ljudima svih dobnih skupina. Taj se dan obilježava 29. travnja svake godine.

([4]) https://commission.europa.eu/document/download/e6cd4328-673c-4e7a-8683-f63ffb2cf648_en?filename=Political%20Guidelines%202024-2029_EN.pdf, str. 19–20.

([5]) Demografija Europe – izdanje 2023., citirano iz mišljenja Europskog gospodarskog i socijalnog – Utjecaj demografije na socijalnu Europu (SL C, C/2023/6867, 28.11.2024., ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/6867/oj).

([6]) Predviđeni omjer ovisnosti starijih osoba, citirano iz mišljenja Europskog gospodarskog i socijalnog odbora – Utjecaj demografije na socijalnu Europu (SL C, C/2023/6867, 28.11.2024., ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/6867/oj).

2.3. Ovo se mišljenje bavi potrebama i doprinosima svih generacija, a posebno jedinstvenim mogućnostima koje se starim i mladim ljudima pružaju i izazovima s kojima se oni suočavaju. Provedba analize u kojoj se uzima u obzir perspektiva mladih i budućih generacija može i treba pridonijeti boljim i prilagođenijim politikama, kojima se ujedno može odgovoriti i na izazove budućih generacija. Sve generacije, uključujući i buduće, moraju imati pravo na ostvarivanje svojih temeljnih vrijednosti i potreba. Vlade bi trebale proaktivno poticati međugeneracijsku pravdu i međugeneracijski dijalog i solidarnost iz perspektive javnog upravljanja te na pravedan način osmišljavati politike i pružati usluge za sve dobne skupine kako bi se zadovoljile potrebe i očekivanja svih generacija i kako se nijedna generacija ne bi dovela u nepovoljan položaj. ([7]) Međugeneracijski dijalog, kao poseban oblik civilnog dijaloga, može doprinijeti osmišljavanju politika kojima se uzimaju u obzir razni trendovi i budući scenariji. Međugeneracijska pravda, dijalog i solidarnost ključni su za održivost demokracije, socijalne kohezije i europskog načina života.

2.4. Međugeneracijska solidarnost ključna je za postizanje ciljeva održivog razvoja, a pretpostavlja i razmjenu znanja, vještina, kulturnih normi i tradicija, uzajamnu potporu i udruživanje resursa, kao i promicanje primjerenog životnog standarda za sve dobne skupine. Sve to odvija se u kontekstu demografskih promjena: promjena u strukturi obitelji, plodnosti, očekivanom životnom vijeku, životnim uvjetima i migracijskim trendovima.

2.5. Međugeneracijska solidarnost ključna je i za prevladavanje dobne diskriminacije starijih i mladih te nejednakosti među generacijama u kontekstu trenutačnog demografskog razvoja. Ključno je osmisliti socijalne politike i usluge koje obuhvaćaju cijeli životni ciklus i pravedne su, pristupačne i dostupne svim dobnim skupinama. Mlađe i starije osobe često se suočavaju s diskriminacijom zbog svoje dobi. U izvješću o dobnoj diskriminaciji koje je Svjetska zdravstvena organizacija objavila u ožujku 2021. ([8]) ističu se prepreke povezane sa starenjem koje i dalje postoje u raznim područjima života, kao što su zapošljavanje, političko sudjelovanje, zdravstvo i pravosuđe.

2.6. Međugeneracijska solidarnost ključna je i za prevladavanje supkulture konzumerizma, koja „vječnu mladost” slavi kao posebnu vrijednost, što ni na koji način nije stav svih mladih. Osim toga, među generacijama i dalje postoje uzajamni stereotipi i predrasude. Sudeći po negativnim stereotipima o starenju, uključujući njegov prikaz u medijima, starije su osobe bolesne, nesamostalne i skupe za društvo, ali postoje i negativni stereotipi prema mladima, koji se prikazuju kao neiskusni, lijeni, nepouzdani i sebični.

2.7. Međugeneracijska solidarnost ključna je za razvoj pravednog i održivog društva i gospodarskog blagostanja, provedbu europskog stupa socijalnih prava i osiguravanje trajnosti predstavničke i participativne demokracije u Europskoj uniji. Za potonje su od velike važnosti međugeneracijski projekti jer jačaju osjećaj odgovornosti za opće dobro. Povrh toga, „svjedoci vremena” mogu imati važnu ulogu u jačanju prodemokratskih stavova jer mladim ljudima mogu prenositi svoja stvarna iskustva s diktaturom, dok mladi mogu ponuditi nove perspektive o novim izazovima i prilikama.

2.8. Međugeneracijsku solidarnost trebale bi u svom radu intenzivno prakticirati i organizacije civilnog društva kao što su udruge, organizacije poslodavaca i sindikati, ali i političke stranke.

2.9. Obiteljski je život još jedan važan čimbenik u razvoju međugeneracijske solidarnosti. Suradnja i solidarnost unutar obitelji za mnoge su ljude dragocjeni resursi. U širem životnom okruženju ljudi (npr. u lokalnoj zajednici) međugeneracijski sukob također je mnogo rjeđa pojava od međugeneracijske solidarnosti, što se jasno pokazalo tijekom pandemije bolesti COVID-19.

2.10. EGSO smatra da je međugeneracijski dijalog zasnovan na međugeneracijskoj pravdi i pravednosti jedan od najvažnijih instrumenata za postizanje međugeneracijske solidarnosti otporne na krize.

([7]) U najmanje devet zemalja OECD-a i na Malti postoje javne institucije za praćenje provedbe vladinih obveza prema budućim generacijama, npr. zamjenik pravobranitelja za buduće generacije (Mađarska), povjerenik za buduće generacije (Wales), pravobranitelj za buduće generacije (Malta).

([8]) https://www.who.int/publications/i/item/9789240016866.

3. **Međugeneracijska solidarnost: izazovi i rješenja**

3.1. **Svijet rada** – Empirijske studije ([9]) pokazuju da su međugeneracijski timovi produktivniji od timova sastavljenih od pripadnika samo jedne generacije. U takvim timovima postoji kreativno sučeljavanje znanja, vještina i iskustva različitih generacija. Osim toga, postojanje više generacija na jednom radnom mjestu učinkovit je način suzbijanja kako starosnih stereotipa tako i starosne diskriminacije. Izbjegavanjem izravne ili skrivene diskriminacije mladih (npr. „oni to još ne mogu") i starijih osoba (npr. „oni to više ne mogu") jača se njihovo sudjelovanje na radnom mjestu. Stoga bi pitanje sudjelovanja i suradnje različitih generacija na radnom mjestu trebalo biti važna sastavnica socijalnog dijaloga, baš kao i razmjena najboljih praksi koje udruge poslodavaca koriste za razvoj osoblja zasnovan na vještinama i iskustvu u cilju postizanja multigeneracijske radne snage i učinkovitog upravljanja ljudskim kapitalom bez obzira na životnu dob. To bi trebalo dovesti do uspostave dobrovoljnih standarda u regijama i industrijskim sektorima. Na primjer, Autonomni okvirni sporazum europskih socijalnih partnera o aktivnom starenju i međugeneracijskom pristupu (ožujak 2017.) dobar je temelj za uspostavu odgovarajućih uvjeta za postizanje međugeneracijskog radnog okruženja. ([10]) Tim se okvirnim sporazumom naglašava dodana vrijednost dobno raznolike radne snage, predlažu instrumenti i predviđa međugeneracijski pristup. Tijekom tri godine nakon donošenja tog sporazuma nacionalni socijalni partneri izvješćivali su o njegovoj provedbi, kao i o najboljim praksama na nacionalnoj razini ([11]) kojima se omogućuje uzajamno učenje. Osim toga, društvene kampanje usmjerene na zapošljavanje starijih osoba mogu biti dobro sredstvo za poboljšanje međugeneracijske solidarnosti na radnom mjestu. Međutim, temelj međugeneracijske solidarnosti na radnom mjestu jesu izbjegavanje bilo kakvog oblika diskriminacije na osnovi dobi uslijed diskriminirajućih politika u pogledu plaća i socijalne zaštite te poboljšanje pristupa mladih tržištu rada.

3.2. **Srebrno gospodarstvo** – „Srebrno gospodarstvo" definira se kao segment gospodarstva usmjeren na zadovoljavanje potreba starijih osoba. Prema procjenama, 2015. godine u tom je sektoru u EU-u ostvaren godišnji financijski promet od 4,2 bilijuna eura i otvoreno više od 78 milijuna radnih mjesta. ([12]) Razvojem srebrnog gospodarstva stvaraju se i prilike za razvoj međugeneracijske solidarnosti, među ostalim uključivanjem multigeneracijskih timova u osmišljavanje i testiranje robe i usluga. Sve veći udio proizvodnje, distribucije i potrošnje robe i usluga namijenjen je iskorištavanju kupovnog potencijala starijih osoba za zadovoljavanje njihovih potrošačkih, životnih i zdravstvenih potreba. Ta „druga demografska dividenda" može biti osnova za gospodarski razvoj država članica EU-a. EGSO stoga smatra da postoji potreba za dugoročnom strategijom EU-a za razvoj srebrnog gospodarstva.

3.3. **Mirovinski sustavi**

3.3.1. **Mirovinski sustavi** – U većini država članica mirovinski sustavi funkcioniraju po načelu generacijske solidarnosti. Zbog duljeg očekivanog životnog vijeka mirovine se isplaćuju dulje. Kako bi se stabilizirali mirovinski sustavi, u mnogim je državama članicama povećana dob za umirovljenje ili se to razmatra. U nekim zemljama dobna granica za umirovljenje povisuje se u skladu s promjenama očekivanog životnog vijeka, pri čemu se nažalost često zanemaruje položaj osoba u opasnim ili fizički zahtjevnim zanimanjima, čak i ako već dugo plaćaju doprinose za socijalno osiguranje.

3.3.2. Troškovi mirovinskih sustava rastu, što može ograničiti potražnju za radnom snagom zbog rastućih troškova rada. Osim toga, u nekim se slučajevima mladi zapošljavaju na temelju ugovora koji pretpostavljaju smanjen pristup socijalnoj zaštiti i niže doprinose. To smanjuje prihode od doprinosa za mirovinsko osiguranje i povećava deficit u mirovinskim sustavima.

3.3.3. Budući da se produljuje ne samo očekivani životni vijek nego i zdravi životni vijek, vrijedi razmotriti, imajući na umu različite okolnosti i specifične sustave u državama članicama, mogu li se te dodatne zdrave godine iskoristiti ne samo za mirovinu već i za dulji radni vijek, ako to pojedinac želi. Međutim, svako takvo povećanje trebalo bi uvoditi u dugoročnoj perspektivi, postupno i bez narušavanja povjerenja u sustave socijalne zaštite. Povezivanjem dobi za umirovljenje s promjenama očekivanog životnog vijeka mogla bi se poduprijeti dulja i produktivnija zaposlenost, a ujedno bi se doprinijelo stabilizaciji mirovinskih sustava i međugeneracijskoj pravdi. Međutim, podizanje dobi za umirovljenje ne bi bilo izvedivo za fizički i psihički zahtjevne poslove.

([9]) Npr. https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7732046/.
([10]) https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?mode=dsw&docId=11775&langId=hr.
([11]) https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?mode=dsw&docId=12286&langId=hr.
([12]) Srebrno gospodarstvo: završno izvješće.

3.3.4. Javni sustav i društvo dužni su osigurati da visina starosne mirovine ljudima omogućava dostojanstven život. Potpuna provedba 15. načela europskog stupa socijalnih prava ([13]) (pravo na mirovine koje odgovaraju doprinosima i kojima se osigurava primjeren dohodak za dostojanstven život u starijoj dobi) trebala bi biti važan element europskog semestra.

3.4. **Zdravstvene usluge i usluge skrbi**

3.4.1. Kao i u slučaju mirovina, većina zdravstvenih usluga financira se doprinosima gospodarski aktivnih osoba. Mladi se njima koriste mnogo rjeđe nego starije osobe. Iako se zdravstvena skrb u nekim državama članicama djelomično financira iz poreza, plaćanjem poreza više doprinose gospodarski aktivne osobe, no one će pak dobivati više kad budu starije.

3.4.2. Štoviše, gospodarski aktivne osobe suočavaju se sa sve većim teretom neformalne skrbi za starije osobe, a posebno za članove obitelji, što im ograničava mogućnost zadržavanja radnih mjesta. To se naročito tiče žena, koje u prosjeku tu odgovornost preuzimaju češće nego muškarci, dok se dostupnost profesionalnih usluga dugotrajne skrbi znatno razlikuje među državama članicama. S druge strane, mlade obitelji često teško pronalaze cjenovno pristupačnu i dostupnu skrb za djecu, što utječe i na njihove izglede na tržištu rada i mogućnosti zapošljavanja, posebno u slučaju žena. Premda su rashodi za zdravstvenu skrb jedan od najvažnijih razloga za povećanje javne potrošnje, treba napomenuti da su u nekim državama članicama cjenovna pristupačnost i dostupnost zdravstvenih usluga za starije osobe apsolutno neprimjerene. S tim u vezi, za postizanje zdravijeg života treba promicati preventivni pristup zdravlju.

3.4.3. U okviru koncepta međugeneracijske solidarnosti socijalne usluge i usluge dugotrajne skrbi trebale bi biti dostupne, cjenovno pristupačne i integrirane, trebalo bi ih pružati u zajednici i trebali bi ih zajednički osmišljavati građani i njihove organizacije, ([14]) čime bi se smanjilo opterećenje za radno sposobne generacije i pomoglo onima koji odluče skrbiti o svojim bližnjima.

3.4.4. Nadalje, valja napomenuti da EU bilježi pad akutnih bolesti u usporedbi s kroničnim bolestima, uključujući „bolesti modernog doba" poput demencije i mentalnih oboljenja, koje iziskuju dugotrajno i ponekad vrlo skupo liječenje. Taj je proces povezan i s nezdravim radnim okruženjem, nezdravom prehranom i načinom života pojedinaca, kako mlađih tako i starijih osoba, kao i s neželjenom usamljenošću. EGSO stoga ponovno ističe potporu preporukama Europske komisije za borbu protiv neželjene usamljenosti, čiji je cilj osigurati da pristup uslugama mentalnog zdravlja bude jednostavan za sve generacije, te poziva na donošenje strategije EU-a za mentalno zdravlje kako bi se rješavala pitanja mentalnog zdravlja kod svih generacija i suzbijalo jačanje krize mentalnog zdravlja mladih.

3.5. **Lokalni razvoj** – Infrastruktura i usluge od općeg interesa trebale bi zadovoljavati potrebe građana i građanki svih dobi. Stoga u politički i društveni život općina, gradova, okruga i regija moraju biti uključeni predstavnici svih generacija kako bi demokratske institucije u određenom području mogle osigurati produktivnu razmjenu ideja između starijih i mlađih stanovnika. Naime, sve generacije trebale bi doprinositi kohezivnom lokalnom razvoju i donošenju odluka kako bi se oblikovale zajednice koje su prilagođene starijim osobama i pružaju podršku svim generacijama. Konkretno, mlade bi trebalo poticati da se uključe u lokalne aktivnosti, npr. financiranjem i priznavanjem lokalnih vijeća mladih, i ostanu aktivni i kad postanu stariji, kad osnuju obitelj, a i kasnije, kad odu u mirovinu.

3.6. **Stanovanje:** Stan u osobnom vlasništvu za mnoge mlade i obitelji sve češće ostaje neispunjeni san, a na strukturu stanovanja utječu i promjene obiteljskih struktura, sve veći broj samaca i cjenovna nepristupačnost. Stanovanje bi trebalo biti cjenovno pristupačno, a trebalo bi i razmotriti modele za povezivanje zajednica i različitih generacija. Trend višegeneracijskog stanovanja u porastu je u mnogim državama članicama EU-a. Zajednički život više generacija pruža mogućnost razmjene usluga kao što su skrb o djeci i starijim osobama, kupnja namirnica, manji popravci i upotreba interneta, a ujedno povećava i osjećaj sigurnosti. Čak i ako pojedinci različitih generacija žive odvojeno, sličnu bi ulogu mogla imati mjesta za višegeneracijske susrete u vidu nestambenih zgrada ili „klastera domova za starije" u naseljima i rezidencijalnim četvrtima. Osim toga, pri urbanističkom planiranju trebalo bi voditi računa o tome da javni prostori budu prilagođeni starijima.

([13]) https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1606&langId=hr.

([14]) Vidjeti Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o temi „Zajedničko stvaranje usluga od općeg interesa kao doprinos jačanju participativne demokracije u EU-u" (SL C 486, 21.12.2022., str. 76.).

3.7. **Mobilnost** – Podcijenjen je utjecaj mobilnosti, prilagođene potrebama svih generacija, na kvalitetu života, sudjelovanje i autonomiju. Sustavi javnog prijevoza jednako su važni za osiguravanje sudjelovanja djece i mladih (među ostalim u obrazovanju, posebno u udaljenim ruralnim područjima) i sudjelovanja i autonomije starijih osoba. Osobe svih dobi trebale bi imati lak pristup uslugama prijevoza. Međutim, pri planiranju prometnih sustava i sustava mobilnosti ne uzimaju se dovoljno u obzir potrebe određenih generacija. U kontekstu klimatske politike jedno od rješenja koje valja razmotriti mogao bi biti i besplatan javni prijevoz, koji već postoji u nekim dijelovima EU-a. ([15])

3.8. **Klimatska politika** – Globalne klimatske promjene uzrokuju ozbiljne probleme sa solidarnošću između sadašnjih i budućih generacija i među zajednicama unutar tih budućih generacija. Strategiju za klimatske promjene trebalo bi razviti u skladu s načelima međugeneracijske pravednosti. Strategija bi trebala sadržavati mjere za usporavanje klimatskih promjena, smanjenje izravne štete uzrokovane klimatskim promjenama i prijenos resursa i alata potrebnih za prilagodbu tim promjenama. U tom se pogledu interesi svih generacija preklapaju. Klimatska kriza pogađa sve: starije osobe pate od negativnih posljedica klimatskih promjena po javno zdravlje, kvalitetu života i sigurnost, dok će se mladi i buduće generacije morati suočavati s najozbiljnijim posljedicama klimatske krize i dulje snositi te posljedice. Mladi su predvodnici u uspostavljanju pokreta za poticanje djelovanja u području klime, kao što je Petkom za budućnost. U nekim državama članicama EU-a osnivaju se i međugeneracijski savezi i pokreti u kojima starije osobe preuzimaju odgovornost za budućnost svoje djece i unučadi, npr. pridruživanjem pokretima kao što je Petkom za budućnost.

3.9. **Cjeloživotno učenje** – Promjenjive potrebe za vještinama zbog globalizacije i zelene, demografske i digitalne tranzicije iziskuju dobro osmišljene politike cjeloživotnog učenja. To je posebno važno za starije radnike koji su izloženi riziku od gubitka radnih mjesta u sektorima koji su najviše pogođeni tranzicijom, ali i za sve druge generacije radi povećanja zadovoljstva životom i pristupa raznim mogućnostima. Za promicanje cjeloživotnog učenja potrebna je suradnja sa socijalnim partnerima i drugim organizacijama civilnog društva. Još jedan važan aspekt cjeloživotnog učenja jest prijenos znanja i iskustva među generacijama. Jedan od dobro poznatih primjera jest to da mladi podupiru starije osobe u stjecanju digitalnih kompetencija. Drugi su primjer starije osobe koje uz učitelje i nastavnike volonterski održavaju predavanja u školama (npr. etika, povijest, politika). Takva interakcija također može potaknuti kritičko promišljanje o ulozi i postignućima vlastite generacije.

3.10. **Sudjelovanje i volontiranje:** Razmjena među generacijama može se dodatno poticati sudjelovanjem i volontiranjem – aktivnostima kojima se obogaćuju životi svih dobnih skupina i zajednica. Međugeneracijsko volontiranje postalo je stalna sastavnica volonterskih aktivnosti diljem EU-a i već se podupire projektima financiranima na europskoj i nacionalnoj razini. Na lokalnoj razini međugeneracijsko volontiranje podrazumijeva i inicijative za „zajednice za skrb” koje čine stručnjaci, volonteri i članovi obitelji. Međugeneracijska solidarnost potiče stvaranje raznih društvenih mreža u koje se mogu uključiti osobe svih dobnih skupina. To može pomoći pojedincima da se osjećaju povezanijima i uključenijima u svoje zajednice i da se bore protiv neželjene usamljenosti, poboljšaju mentalno zdravlje i stvore uključiviju zajednicu punu razumijevanja.

Bruxelles, 18. rujna 2024.

Predsjednik
Europskog gospodarskog i socijalnog odbora
Oliver RÖPKE

([15]) Npr. Luksemburg (za sve), Tallinn (za stanovnike), Mađarska (za europske, švicarske i norveške državljane starije od 65 godina).